

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовскі-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвема, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.: *І.Орос, Й.Сікура*. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с. (серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2

ББК 72

A – 19

Nyomatott tömeg tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАУН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністряньський, Н. І. Дністряньська: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНІ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феср Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: '56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

M. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Н. І. ДНІСТРЯНСЬКА: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA: <i>Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál</i>	181
BALOG NÓRA: <i>Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel</i>	187
BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA: <i>Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján</i>	199
VINCE TÍMEA: <i>A Vérke-csatorna vizének állapota néhány vizsgált paraméter alapján</i>	208
SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA: <i>Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához</i>	217

*

Fejér Klára köszöntése

BÁRÁNY BÉLA: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»</i>	222
FODOR KATALIN: <i>Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése</i>	240
ILONA HUSZTI: <i>The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers</i>	246
LECHNER ILONA: <i>Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)</i>	262
TAMÁS VRÁBEL: <i>The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin</i>	277

Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején

Rezümé. Beregszász történeti földrajzáról még nem született átfogó tanulmány, pedig a megyei levéltárban számtalan várossal foglalkozó kataszteri térkép található a XIX. század végéről és a XX. század elejéről. A kataszteri térképek alapján feltérképezhetők a város körüli dűlők nevei, és a város körüli erdők és mocsarak elhelyezkedése, a város víz- és hegyrajza, illetve a település területnövekedése. A kataszteri térképek nagy adatállományának köszönhetően lehetőség nyílik Beregszász történeti földrajzi helyzetének feltárására.

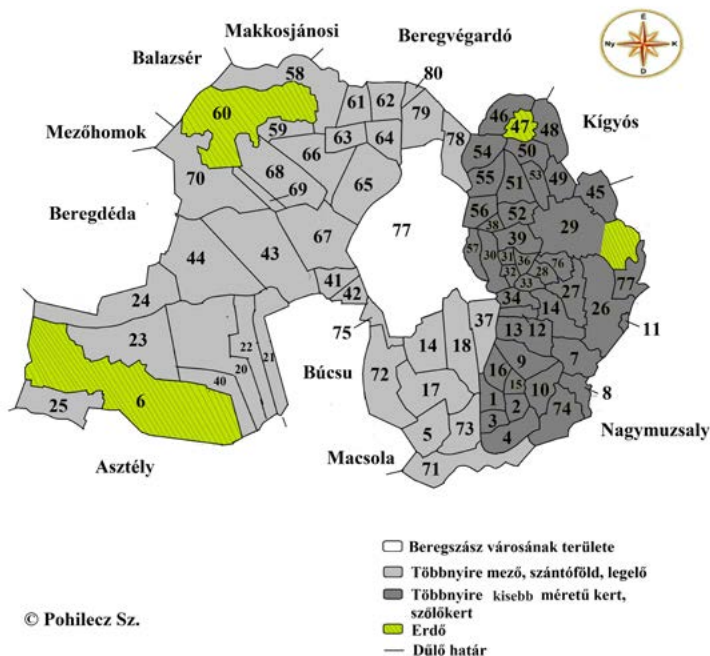
Резюме. Про історико-географічне розташування міста Берегове ще не створено охоплюючого наукового дослідження, але в обласному архіві можна знайти кадастрову карту значної кількості міст, датовану кінцем XIX – початком XX ст. На основі кадастрової карти можна з’ясувати назви урочищ (назви земельних ділянок) навколо міста, розташування лісів та болот, водну та гірську схему міста, тобто простежити зростання території поселення. Завдяки великій кількості кадастрових карт відкривається можливість охарактеризувати історико-географічне розташування Берегова.

Beregszász története kutatói szemszögből nézve fontos, mivel a sokáig megyeszékhelyként funkcionáló város fontos történelmi szerepet töltött be a térségben. Egy adott település jellegzetességeit, arculatát, kialakulási feltételeit mindig befolyásolja a környezete, amelyben létrejött, kifejlődött. A terepviszonyokhoz való alkalmazkodás kialakítja a terület sajátos identitását, ami egy város sajátágainak kialakulását adja. Beregszász esetében is igen fontos a város környezete, ennek vizsgálata szempontjából igen fontos adatbázisa a Kárpátaljai Állami Levéltárban őrzött kataszteri térképgyűjtemény, amelyből nagy mennyiségű információt kaphatunk a település korabeli földrajzi viszonyairól. A korabeli magyar királyság területén a XIX. század közepén kezdtek komolyabb kataszteri térképezéseket, ezek közül a levéltárban az 1866-os és az 1912-es térképezések dokumentumai lelhetők fel teljes mértékben, illetve részleteiben az 1864-es és az 1853–54-es iratok. Kataszteri térképezésnek azt a folyamatot nevezzük, amikor felmérik egy terület birtokviszonyait, a rajta folytatott művelési ágakat földadózás céljából. Bár a térképek elsődleges feladata a birtok- és telekhatárok rögzítése, nagy részletességgel ábrázolják a vízrajzot, az utcahálózatot, a közlekedési adottságokat, az épületek alaprajzait, és nagy számban tartalmaznak földrajzi neveket, pl. dűlőneveket is.

A történeti földrajzi vizsgálatok szempontjából fontos a dűlők vizsgálata. Dűlőnek nevezzük a határnak két út vagy mezsgye közé eső, rendszerint külön névvel jelölt részét. A szó eredete az azonos irányba „dűlő” barázdákra, parcellákra, olyan szántóföldre utal, amely a másikkra merőlegesen „rádől”, másik

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola III. évfolyamos történelem–földrajz szakos hallgatója. A tanulmányt dr. Csatóry György lektorálta.

értelemben a szántódarabok között húzódó földcsík, rendszerint út, melyre a „földek véggel kijárnak”, s ahol szántásnál az eke megfordul. A XIV. század óta ismert és használatos elnevezés.¹ A dűlőnevek sok történelmi és néprajzi adatot (pl. elpusztult helységek neve és helyei, egykori növénytakaró és művelési rendszerek, események, birtoklási és használati formák stb.) is őriznek.²

1. ábra. A Beregszász környéki dűlők nevei az 1866-os térképeken

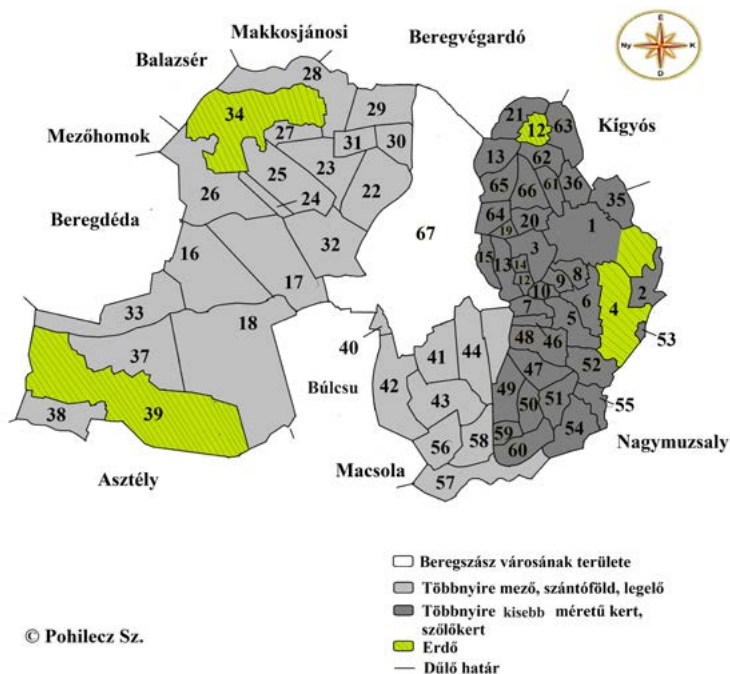
Az 1866-os kataszteri felmérés szerint Beregszász körül a következő dűlőket lehetett elkülöníteni: Tórafüggő (1), Kis hely (2), Aranyos (3), Aranyos alja (4), Vegrekettye (5), Tilalmas csere (6), Felső Akol (7), Alsó Ako (18), Alsó csillagos (9), Dajböc (10), Derekaszeg (11), Rigó (12), Felső Rigó (13), Vereshegy (14), Nagy hely (15), Rivaj (16), Bucsi tó (17), Bábotka (18), Gerenda (19), Asztélyiszeg (20), Ördöngös (21), Langajtó (22), Vásár út (23), Mogyoróbokor (24), Hajasnyires (25), Virághegy (26), Felsőmózes (27), Nagyszilas (28), Csepege (29), Szunyoghegy (30), Teje (31), Burkus (32), Rózsás (33), Nagymező (34), Kis szilas (35), Kalmár (36), Szarkaahegyalja (37), Lövei (38), Kerekhegy (39), Fagyalos (40), Ket út közti salott nyomás (41), Malom mező (42), Palagos (43), Farkasvész (44), Dinnyeföld (45), Darvas (46), Sarok hegy (47), Jánosi völgy (48), Fogashegy (49), Nagysarokhegy (50), Nagyhosszúhegy (51), Kishosszúhegy (52), Bakfiles (53), Kistelek (54), Farkas (55), Hágcsó (56), Szarkaahegy (57), Sűrűgalya (58), Galambos (59), Csizaly (60), Bikás (61), Ludszeg (62), Szélljúk

¹ KLINGHAUER ISTVÁN, PAPP VÁRY ÁRPÁD: *A kataszteri térképek és térképezés történetéből*, Budapest, 1983. 188. o.

² Pallas Nagy Lexikon. III. kötet, Budapest, 1983, kataszter címszó

(63), Ardai tó (64), Kis utcai rét (65), Bomha (66), Zsombékos (67), Nagyhegy (77), Csigaszuk (78), Dombszöllőalja (79), Saró (80), Halmosmiczköz (68), Csákmező (69), Fövényes (70), Árokköz (71), Gerenda (72), Kishegyalja (73), Nagybockor (74), Liget (75), Alsómózes (76), Beregszász belsőség (77). (1. ábra)³

Az 1912-es felmérés a következő dűlőneveket tartalmazta: Csepegő (1), Nagyhegy (2), Kerekhegy (3), Virághegy (4), Vereshegy (5), Felsőmózes (6), Nagymező (7), Alsómózes (8), Nagyszilas (9), Rózsás (10), Kökapualja (11), Burkus (12), Szunyoghegy (13), Tejesszőlő (14), Szarkahegy (15), , Farkasvész (16), Pallagos (17), Langajtórét (18), Lövei (19), Kishosszúhegy (20), Darvas (21), Kisutcai rét (22), Bomha (23), Csák mező (24), Halmos miczköz (25), Fövényes (26), Galambos (27), Sűrűgallya (28) Bikásjáró (29), Ardai tó (30), Széllýuk (31), Zsombékos (32) Mogyoróbokor (33), Csizaly (34), Dinnyeföld (35), Fogashegy (36), Vásárútkert (37), Hajasnyires (38), Tilalmascsere (39), Liget (40), Gerendahát (41) Szőlőút (42), Bucsító (43), Bábotkatorok (44), Kisrigó (48), Kismező (46), Alsócsillagos (47) Tórafüggő (49), Nagykő (50), Dajbóc (51), Felsőakol (52) Derekaszeg (53), Nagybockor (54) Alsóakol (55), Vegrekettye (56), Árokköz (57) Kishegy (58), Kisaranyos (59), Nyágaranyos (60), Bakfiles (61), Nagysárokhegy (62), Jánosivölgy (63), Hágcsó (64), Farkas (65), Nagyhosszúhegy (66), Beregszász (67). (2. ábra)⁴

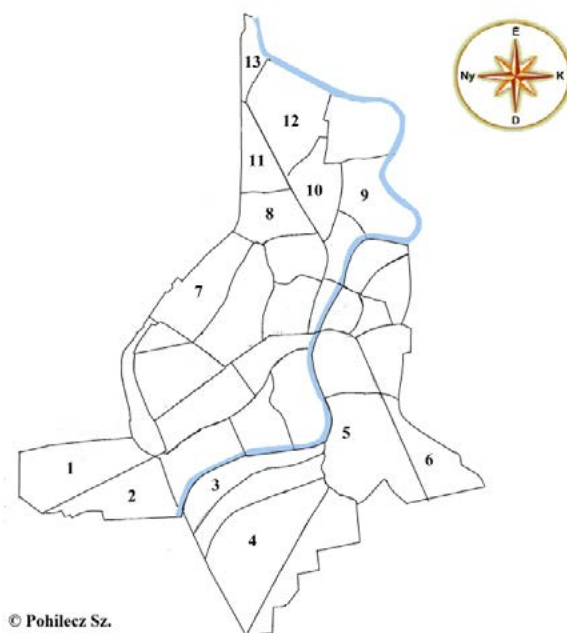
2. ábra. A Beregszász környéki dűlők az 1912-es térképeken

³ KÁL, F. 125, op. 1, od. zb. 88, lap 1–90.

⁴ KÁL, F. 125, op. 3, od. zb. 100, lap 1–89.

A dűlőnevekben kisebb változások következtek be a két felmérés között. A Langajtórét dűlő 1866-ban több dűlőből állt, amelyeket egyesítettek az egyszerűbb archiválás végett (1866-ban Fagyalos, Asztélyiszeg, Ördögös és Langajtó). Bikás és Ludszeg az 1912-es térképeken Bikásjáró néven szerepelnek. Kerekhegy mellett 1866-ban elkülönítették a Kalmár dűlőt, amely 1912-ben szintén Kerekhegyhez tartozott. A dűlőnevek eredetére kevés adat található. Több dűlőnév a területen található növényzetből (Rózsás, Fövényes, Dinnyeföld, Mogyoróbokor), a hegyek nevéből (Kerekhegy, Sarokhegy, Kishosszúhegy, Nagyhosszúhegy, Nagyhegy), a birtoklási formákból (Tilalmascsere), több dűlő az őket határoló vagy keresztülszelő utakból (Két út köz, Utak, Vásárútkert, Szőlóút) alakult ki.

A két felmérés között területileg terjeszkedtek, így közvetlenül a város területén belülrre kerültek olyan korábbi városhoz tartozó dűlők, mint: Két út köz (1), Malommező (2), Liget (3), Újvárosi kertek alja (4), Bábotkatorok (5), Szarkahegyalja (6), Kis utcai rét (7), Kecskégát (8), Csigaszuk (1866-ban Csigazug, ami a köznyelvben átformálódott) (9), Fogasér (10), Macskadomb (11), Domszőlőalja (12), Saró (13). Közülük több későbbi városrészek nevének alapját adta, erre példa Csigaszuk (9), amely elnevezés mai napig él, vagy például a köznyelvben mai napig használják a Liget (3) elnevezést. (3. ábra)

3. ábra. A városon belülrre került dűlők nevei 1912-ben

A területen a főbb hegyek a Kerek-hegy, Hosszú-hegy, Sarok-hegy, a Kis-hegy és az Aranyos-hegy, ezek legmagasabb pontja a Nagy-hegy, melynek magassága 362 méter. Egyes feltételezések szerint a város ezeknek a domboknak köszönhette a kialakulását, és azt, hogy ez a település vált később várossá a környező lakott helyek közül. A városhoz tartozott a Derekaszegi bánya is a Nagy-hegy közelében, ami a mai muzsalyi aranybánya helyén működött. Beregvégardóhoz tartozott az Ar dai-hegy és a Csepka-hegy, amelyekkel így a város szintén határos volt.

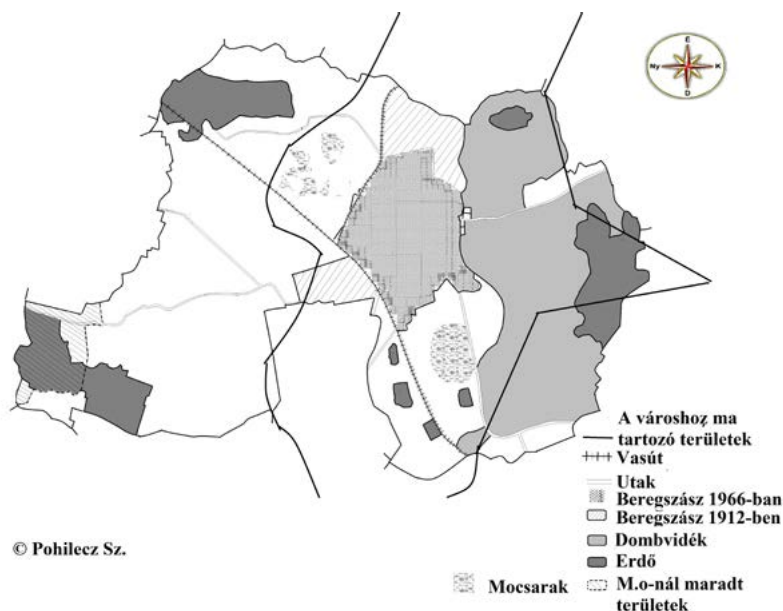
A várost a Vérke-patak osztotta két részre, a várostól délre terült el a Bábotkamocsár, melynek kiszárítására csak az 1960–1970-es években került sor, és mely végig kísértte a város történelmét. A Szernye-mocsárral a városnak kevés közvetlen kapcsolata volt. A jelenleg a várostól nyugatra található bányatavak helyén még ekkor (1866–1912) főleg parcellák, mezőgazdaságilag hasznosított területek voltak, illetve a Kis utcai rét és Bomha dűlőkön lápos területek voltak. A vasút 1872-ben épült meg. A városhoz tartozó terület 1900-ban 7831 kh. (kataszteri hold). Ebből szántó 3946, kert 285, rét 1150, szőlő 886 (ebből beültetett 253, parlag 633), legelő 117, erdő 1093, nádas 0, nem termő 354 kh. A város a lélekszámhoz viszonyítva kis határral rendelkezik. A gazdaságok száma 1094.⁵ A kataszteri térképekhez tartozó birtokállományokat leíró jegyzőkönyvekben a telkek és birtokok felhasználása szerint a következő csoportosítást használták: szántóföld, rét, kert, szőlőkert, legelő, erdő, lakház, út, „adómentesen vízárók”. Magában a város területén belül lakóházak találhatóak a hozzájuk tartozó udvarral, gazdasági épülettel. Az 1912-re a városon belülré került dűlők (Csigaszuk, Liget) parcelláin csak kertek voltak, lakóházak még nem épültek ki. A város melletti vulkanikus hegyeken szőlőkertek, a várostól többnyire nyugati irányban elterülő sík vidéki részekben szántóföldek voltak legelővel elszórtan. A szőlőtermesztésben messze kitűntek a Kerek-, a Hágcsó-, a Bocskor- és a Kalmár-dűlők. (Ehhez kötődik a Rákóczi Ferenchez fűződő mondás: „Bocskorom, Kalmárom, Kerekhegyem sajnálom”, illetve a Nagy-hegy lábánál mai napig fellelhető Rákóczi-pincék).

A városhoz tartozó területeket Beregdéda, Mezőhomok, Balazsér, Makkosjánosi, Beregvégardó, Kígyós, Nagymuzsaly, Macsola, Asztély, Búlsu (csak 1967-től a város része), Surány és Beregdaróc határolták.

A Kárpátaljai Állami Levéltár beregszászi részlegén az 1876-os évből több határleírás található. Ezek szerint a határokat a város és a szomszédos falvak között legtöbbször erdőszélen (Csizaly, Tilalmascsere), utak mentén húzták meg, határjelei a dombok voltak. A határ a dombvidéken megjelölt határdombok között futott, a dombok közötti lejtők legalsó pontjain a hegylábaknál értek véget a település földjei. Asztély és Beregszász között több helyen határfákat ültettek, hogy megjelöljék a vonalat. A határ legfontosabb határjelei a dombok voltak, amelyeket végig a határ mentén létesítettek körülbelül 150 lépésenként.⁶

⁵ DR. SZABÓ GÉZA: Beregszász dualizmus kori társadalomtörténetének sajátosságai. In.: *Észak-kelet Magyarországi Évkönyv*. Nyíregyháza, 1999. 98.o

⁶ KAL, F. 125, op. 1, od.zb.99, lap 1–8.

4. ábra. A város körüli erdők, mocsarak, utak 1866 és 1912 között

Természetesen a város területének mérete jelenleg más képet mutat, mint a vizsgált korszakban. Tilalmascseres és Hajasnyires dülő fele a trianoni békével a határ túoldalára került, a szovjet korszakban Búlcsut és Végardót Beregszászhoz kapcsolták, viszont a közigazgatásilag a városhoz tartozó területekből a szomszédos falvaknak adtak területeket (4. ábra).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- KLINGHAUER ISTVÁN, PAPP VÁRY ÁRPÁD: *A kataszteri térképek és térképezés történetéből*. Budapest, 1983.
- DR. SZABÓ GÉZA: Beregszász dualizmus kori társadalomtörténetének sajátosságai. In: *Észak-kelet Magyarországi Évkönyv*. Nyiregyháza, 1999.
- Pallas Nagy Lexikon. III. kötet, Budapest, 1983.
- ЗАСТАВЕЦЬКА О. В. (та ін.): *Географія Закарпатської області*. Підручники & посібники. Тернопіль, 1996.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- KÁL (Kárpátaljai Állami Levéltár), *Kataszteri térképek levéltára* (Fond 125, opisz 1, od. zb 88 1864 – 1881).
- KÁL (Kárpátaljai Állami Levéltár), *Kataszteri térképek levéltára* (Fond 125, opisz 1, od. zb 99 1864 – 1881).
- KÁL, *Kataszteri térképek levéltára* (Fond 125, opisz 3, od. zb. 100 1905 – 1944).

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. №

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua